

13.5.2010

EOAK/2008/2019

Ratkaisija: Oikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Juha-Pekka Konttinen

ENNALTA ILMOITTAMATON TARKASTUSKÄYNTI

Aika: 4.4.2019 klo 12.00 – 16:00

Paikka: Eteva kuntayhtymä, Nurmijärven asumispalvelut 1-3 (Sinisiipi, Leinikki, Sateenkaari) sekä Ohjastien asumisyksiköt (talot A, B ja C)

Läsnä: Oikeusasiamiehen kansliasta:
Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Juha-Pekka Konttinen
Notaari Sanna-Kaisa Frantti

Eteva kuntayhtymästä:
palvelupäällikkö
vastaavan ohjaajan viransijainen
Eri asumisyksidiiden henkilökuntaa

1 HAVAINNOT JA KANNANOTOT

1.1 Yleiskuvaus tarkastuskohteesta

Eteva kuntayhtymän Nurmijärven asumispalvelut 1-3 koostuu kolmesta erillisestä tehostetun palveluasumisen ryhmäkodista, jotka sijaitsevat omakotitaloalueella parin kilometrin päässä Nurmijärven kirkonkylän keskustasta. Ryhmäkodit tarjoavat ympärivuorokautista palveluasumista aikuisille ja seniori-ikäisille kehitysvammaisille henkilöille. Jokaisessa ryhmäkodissa on kuusi vakituista asukaspaikkaa.

Nurmijärvellä Ohjastiellä on kaksi Eteva kuntayhtymän tehostetun palveluasumisen ryhmäkotiä sekä neljän asunnon rivitalo. Ohjastien yksikkö sijaitsee vajaan kilometrin päässä Nurmijärven asumispalvelut 1-3:n ryhmäkodeista. A-talo on eriasteisesti kehitysvammaisten kuusi-paikkainen ryhmäkoti, johon kuuluu neljän asunnon rivitalo (B-talo). Ohjastien C-talo on viisipaikkainen autismin kirjon ryhmäkoti, jossa osalla asukkaista on haastavaa käyttäytymistä.

Tarkastuspöytäkirjan liitteessä 3 on tarkempi Eteva kuntayhtymän oma kuvaus tarkastettavasta kohteesta ja yksiköistä.

Seuraavassa on esitetty keskeisimmät tarkastushavainnot ja niihin perustuvat oikeusasiamiehen kannanotot.

Eteva kuntayhtymälle on varattu mahdollisuus kommentoida tarkastuspöytäkirjan luonnosta.

1.2 Yöaikainen huolenpito ja valvonta Nurmijärven asumispalvelut 1-3:n ryhmäkodeissa

1.2.1 Kannanotot

Oikeusasiamies kiinnittää Eteva kuntayhtymän vakavaa huomiota kehitysvammaisten asukkaiden yksilöllisen tarpeen mukaisen yöaikaisen hoidon, huolenpidon ja valvonnan asianmukaiseen järjestämiseen. Oikeusasiamies korostaa, että kehitysvammaisten henkilöiden tehostetun palveluasumisen yksiköissä tulee olla riittävästi henkilökuntaa asukkaiden ympärivuorokautisen hoidon, huolenpidon ja valvonnan turvaamiseksi.

Oikeusasiamiehen näkemyksen mukaan teknisen kuuntelujärjestelmän käyttäminen asukkaan kotirauhan piirin kuuluvassa kodissa saattaa olla ongelmallista yksityisyyden ja yksityiselämän suojan kannalta.

Oikeusasiamies katsoo, että mikäli ryhmäkotien ulko-ovia pidetään molempiin suuntiin lukittuina, eikä ryhmäkodissa ole jatkuvasti läsnä henkilökuntaa ja lisäksi asukkaiden liikkumista valvotaan teknisillä laitteilla, näyttäisi kysymyksessä olevan kehitysvammalain 42 m §:n mukainen rajoitustoimenpide (valvottu liikkuminen). Rajoitustoimenpiteen käytön yleisten edellytysten ja valvottua liikkumista koskevien erityisten edellytysten täytyessä on kehitysvammaiselle henkilölle tehtävä kehitysvammalain mukainen kirjallinen muutoksenhakukelpoinen päätös. Valvottaessa henkilön liikkumista on erityisesti huolehdittava siitä, ettei muiden henkilöiden liikkumisvapautta rajoiteta.

1.2.2 Tarkastushavainnot ja saatu selvitys

Tarkastushavaintojen ja saadun selvityksen mukaan Nurmijärven asumispalvelut 1-3 on tehostetun palveluasumisen yksikkö, johon kuuluu kolme eri ryhmäkotia (Sinisiipi, Leinikki ja Sateenkaari ns. senioritalo). Ryhmäkodit ovat omakotitaloissa, jotka sijaitsevat noin 100-150 metrin etäisyydellä toisistaan. Osa Sateenkaaren ja Sinisiiven asukkaista tarvitsee runsaasti hoivaa ja huolenpitoa. Saadun tiedon mukaan ryhmäkodeissa on useita suuren avun tarpeen asukkaita, mikä tarkoittaa Etevan asumisen palvelutuoteluettelon mukaan sitä, että yöaikaan asiakas selviää yhden työntekijän avulla. Yhdellä Sateenkaaren senioritalossa asuvalla kehitysvammaisella henkilöllä oli erittäin suuri avun tarve, mikä edellyttää palvelutuoteluettelon mukaan sitä, että yöaikaan ohjaaja valvoo yksikössä.

Tarkastuksella havaittiin, että öisin klo 21:00 - 07:00 välisenä aikana kaikkia kolmea ryhmäkotia valvoo kuitenkin vain yksi ohjaaja. Yöohjaajalla on vakiokierrot ryhmäkodeissa (klo 22.00 Leinikki ja Sateenkaari sekä klo 24.00 ja 4.00 Sateenkaari) sekä tarpeenmukaiset lisäkäynnit.

Yöohjaajan toimipiste on Sinisiipi-ryhmäkodissa, josta hän valvoo muita ryhmäkoteja Leveltecin sisäpuhelin- ja valvontalaitteistolla. Sisäpuhelin sijaitsee jokaisen ryhmäkodin olohuoneessa. Yövuoron alkaessa ryhmäkotien sisäpuhelin jätetään auki siten, että linja on avoin yövalvojan toimistoon, jossa on kaksi sisäpuhelinta ja varsinainen kulunvalvontalaitteisto. Valvontalaitteet ilmoittavat ryhmäkotien ovien aukeamisesta. Yöohjaajalla on myös oma puhelin, mihin hälytykset tulevat esimerkiksi yöhoitajan ollessa kierroksella muissa ryhmäkodeissa.

Vajaan kilometrin päässä on Etevan Ohjastien yksikkö, jossa on paikalla kaksi yöohjaajaa. Etevan Nurmijärven asumispalvelujen pelastussuunnitelmaan on kirjattu oma kohta ”turvallisuusohjeet yöaikaan”, jossa on muun ohessa määritelty yksiköiden yöohjaajien välinen yhteydenpito ja avustaminen vaara- ja tulipalotilanteessa.

Saadun tiedon mukaan asukas saa yöaikaan itse halutessaan yhteyden yöohjaajaan puhelinlaitteella, jos hän kykenee sitä käyttämään. Läheskään kaikki asukkaat eivät kuitenkaan toimintarajoitteiden vuoksi pysty käyttämään puhelinta. Erillisiä kutsupainikkeita asukkailla ei ole. Saadun tiedon mukaan yöohjaaja käy myös tarkastamassa asukkaan tilanteen, jos hän kuulee sisäpuhelimien välityksellä ääntä tai ääntelyä ryhmäkodista.

Ryhmäkotien ulko-ovet ovat yöllä lukittuina molempiin suuntiin. Yhtä asukasta lukuun ottamatta ryhmäkotien asukkailla ei ole omia ulko-oven avaimia. Ulko-ovissa on kulunvalvontajärjestelmä päällä öisin. Ulko-ovissa on magneettilukot, jotka on kytketty paloilmoittimeen. Tulipalotilanteessa ovet avautuvat automaattisesti.

Saadun selvityksen mukaan yöaikaista valvontaa ja avaimen käyttöä on arvioitu yksilöllisesti kunkin asukkaan kohdalla. Etevassa on esimerkiksi Lifecaressa hoitokertomuksen komponentit, palveluratkaisu ja tukiprofiili, joiden perustaksi kootaan tietoa henkilöiden yksilöllisistä tuen tarpeista. Lisäksi erilaisissa palaverieissa arvioidaan säännöllisesti kunkin henkilön tilannetta.

Selvityksen mukaan Nurmijärven asumispalvelut 1-3 ryhmäkotien asukkaille ei ole tehty kehitysvammalain 42 m §:n mukaisia valvotun liikkumisen päätöksiä.

1.2.3 Arviointi

Sosiaalihuoltolain 21 §:n 3 momentin mukaan tehostettua palveluasumista järjestetään henkilöille, joilla hoidon ja huolenpidon tarve on ympärivuorokautista. Pykälän 4 momentin mukaan tehostetussa palveluasumisessa palveluja järjestetään asiakkaan tarpeen mukaisesti ympärivuorokautisesti.

Kehitysvammalain 42 a §:n 4 momentin mukaan erityishuollon toimintayksikössä on oltava sen toimintaan ja erityishuollossa olevien henkilöiden erityisiin tarpeisiin nähden riittävä määrä sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöitä ja muuta henkilökuntaa.

Kehitysvammalain 42 m §:n 1 momentin mukaan toimintayksikön henkilökuntaan kuuluva sosiaali- tai terveydenhuollon ammattihenkilö voi valvoa erityishuollossa olevan henkilön liikkumista toimintayksikössä, poistumista toimintayksiköstä ja liikkumista toimintayksikön tai sen yhteydessä olevan piha-alueen ulkopuolella, jos henkilö muutoin todennäköisesti vaarantaisi oman terveytensä tai turvallisuutensa taikka muiden henkilöiden terveyden tai turvallisuuden. Jolleivät muut keinot ole riittäviä, henkilön liikkumista voidaan valvoa henkilön ylle kiinnitettävän teknisen valvontalaitteen avulla, suunnitellusti saattajan avulla tai muulla vastaavalla tavalla. Henkilön liikkumista koskeva suunnitelma on kirjattava henkilön palvelu- ja hoitosuunnitelmaan. Valvottaessa henkilön liikkumista on erityisesti huolehdittava siitä, ettei muiden henkilöiden liikkumisvapautta rajoiteta.

Oikeusasiamiehen näkemyksen mukaan tehostetun palveluasumisen yksikössä henkilökunnan tulee olla asukkaiden saatavilla ja läsnä ympärivuorokautisesti. Tehostetun palveluasumisen ryhmäkotien asukkaiden avustaminen ja valvonta edellyttävät riittävää henkilökunnan määrää myös yövuorossa. Kuuntelujärjestelmällä ja kulunvalvonnalla ei voida korvata henkilöstön läsnäoloa tehostetussa palveluasumisessa, jossa on runsaasti hoivaa ja huolenpitoa tarvitsevia kehitysvammaisia asukkaita.

Asiakas/asukasturvallisuuden varmistaminen yhden yöohjaajan avulla on ryhmäkotimuotoisessa asumisessa erityisen ongelmallista, kun otetaan huomioon, että asukkaat sijoittuvat kolmeen eri tonteilla sijaitsevaan omakotitaloon. Mikäli yöohjaaja poistuu toisesta ryhmäkodista avustamaan asukkaita toiseen yksikköön, saattaa asukkaiden yksin jääminen taas vaarantaa muiden yksiköiden asukkaiden yöaikaan tarvitseman oikea-aikaisen hoivan ja huolenpidon.

Saaduista asiakirjoista ilmeni, että oikeusasiamiehen tarkastuksen jälkeen tarkastettuihin yksiköihin oli tehty 15.4.2019 Keski-Uudenmaan pelastuslaitoksen toimesta määräaikainen valvontakäynti, jossa ilmeni puutteita. Valvontakäynnin yhteydessä Etevalle annettiin kehoitus saattaa tilanne lain edellyttämälle tasolle 30.5.2019 mennessä. Nurmijärven asumispalveluita 1-3 koskevan Keski-Uudenmaan pelastuslaitoksen 4.6.2019 päätöspöytäkirjan mukaan asiakirjavalvonnan ja tarkastuksella tehtyjen havaintojen perusteella pelastusviranomaisen arvioi kohteen poistumisturvallisuuden täyttävän pelastuslain 18 §:ssä asetetut vaatimukset. Pelastusviranomaisen päätöstä oli perusteltu muun ohessa sillä, että hoitohenkilökunta pystyy omatoimisesti onnettomuustilanteissa poistamaan vaarassa olevat autettavat ihmiset vaara-

alueelta 2-3 minuutissa, ja että lisäksi palvelukodissa henkilökunta on paikalla "24/7" eli ympärivuorokautisesti.

Oikeusasiamiehen kanslian virkamiesten tarkastushavaintojen ja saadun selvityksen perusteella näyttää siltä, että vähäinen henkilökunnan määrä yöaikaan saattaa kuitenkin olla riski myös palo- ja poistumisturvallisuuden kannalta. Tämä johtuu siitä, että edellä kuvatulla tavalla Nurmijärven asumispalvelut 1-3:n kaikissa kolmessa ryhmäkodissa ei tosiasiallisesti ole henkilökuntaa paikalla (fyysisesti läsnä) ympärivuorokautisesti. Hyvästä hoidosta ja huolenpidosta pitäisi pystyä huolehtimaan niin, että muut oikeudet ja asukkaiden turvallisuus eivät vaarannu. Jos henkilökunnan määrä ei ole riittävä, asukkaiden poistaminen yksiköstä tulipalotilanteessa voi kestää kauemmin ja ryhmäkotien ulko-ovien lukitseminen saattaa aiheuttaa vaaratilanteen.

Etelä-Suomen aluehallintovirasto on 19.12.2018 ohjaus- ja arviointikäynnin kertomuksessa ESAVI/22329/2018 päätyntä samansuuntaiseen arviointiin yöhoidon järjestämisen osalta Etevan Hämeenlinnan tehostetun palveluasumisen yksikössä (Jaakonkadun asumispalvelut).

1.3 Itsemääräämisoikeuden edistäminen ja rajoittaminen

1.3.1 Kannanotot

Oikeusasiamies korostaa, että rajoitustoimenpiteitä koskevat muutoksenhakukelpoiset päätökset on tehtävä viipymättä, kun tarvittavat selvitykset ja asiantuntija-arviot on saatu.

Oikeusasiamies kiinnittää yleisellä tasolla huomiota siihen, että rajoitustoimenpidepäätöksiin pitää kirjata selvästi kenelle ja miten päätös on annettu tiedoksi. Päätöksen asianmukaisella tiedoksiannolla on olennainen merkitys asiakkaan muutoksenhaku-oikeuden ja oikeusturvan toteutumisen kannalta.

1.3.2 Tarkastushavainnot ja saatu selvitys

Nurmijärven Etevan yksiköiden palvelupäällikön mukaan tämänhetkellä asiakaskunnalla rajoitustoimenpiteitä on jouduttu käyttämään melko vähän. Joillekin asiakkaille on jouduttu tekemään kehitysvammainen edellyttämiä päätöksiä aineiden ja esineiden haltuunotosta 42 g §, valvotusta liikkumisesta 42 m §, rajoittavien välineiden tai asusteiden käytöstä päivittäisissä toiminnoissa 42 k § (lisäturvavyön käyttö taksissa). Lisäksi on tehty erään asiakkaan kohdalla yksittäisiä ratkaisuja kiinnipidosta 42 f § ja lyhytaikaisesta erillään pitämisestä 42 i §.

Tarkastuksen yhteydessä ei ryhdytty enemmälti tutkimaan Etevan kuntayhtymän yhtymähallituksen 18.5.2017 hyväksymän IMO-käsikirjan lainmukaisuutta (Itsemääräämisen tukeminen - Itsemääräämisen vahvistamisesta ja rajoitustoimenpiteiden käytön vähentämisestä erityis- huollossa). Käsikirjassa on kuvattu laajasti menettelyjä asiakkaan itse-

määräämisoikeuden edistämiseksi ja rajoitustoimenpiteiden käytön vähentämiseksi kehitysvammalain edellyttämällä tavalla. Käsikirjassa on myös ohjeistettu rajoitustoimenpiteiden käyttöön, kirjaamiseen, tiedoksiantoon ja jälkipuintiin liittyvät prosessit.

Tarkastuksella saadun tiedon mukaan Nurmijärven asumispalveluyksiköissä oli vuonna 2019 tavoitteena, että itsemääräämisoikeuden edistämiseen tähtäävät toimet näkyisivät jokaisen asukkaan sähköiseen järjestelmään laadittavassa tukiprofiilissa, johon kirjataan muun ohessa asukkaan avun tarve, selviytyminen päivittäisistä toimista ja ns. itsemääräämisoikeussuunnitelma.

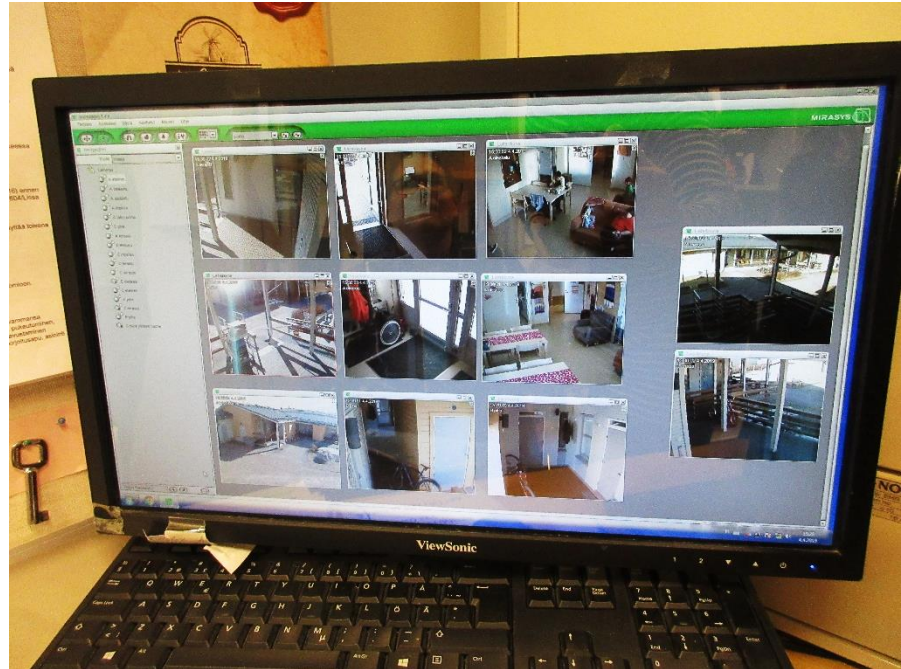
Joillekin asiakkaille oli laadittu myös ns. turvasuunnitelma. Turvasuunnitelman olemus ja tarkoitus jäivät tarkastajille hieman epäselväksi. Turvasuunnitelmassa oli kuvattu ja ohjeistettu esimerkiksi sitä, miten haastavassa tilanteessa menetellään kyseisen henkilön kanssa. Tarkastuksella kiinnitettiin henkilökunnan huomiota siihen, että turvasuunnitelmalla ei voida korvata rajoitustoimenpiteistä tehtäviä päätöksiä tai muita ratkaisuja ja kirjauksia rajoitustoimenpiteiden käytöstä.

Asiakirjoista havaittiin, että erään asukkaan rajoitustoimenpiteen toimintaohjeen voimassaolo päättyi helmikuussa 2019. Tämän johdosta oli sovittu 17.5.2019 pidettäväksi palaveri, jossa viimeistellään rajoitustoimenpiteitä koskeva toimintaohje. Rajoitustoimenpidepäätös oli tehty kuitenkin vasta 12.7.2019 eli noin viisi kuukautta aikaisemman toimintaohjeen voimassa olon päättymisestä. Tarkastajat pitivät rajoitustoimenpidepäätöksen valmisteluun kulunutta aikaa pitkänä, koska saadun tiedon mukaan rajoitustoimenpiteitä jouduttiin käyttämään säännöllisesti kyseisen asukkaan kohdalla.

Mikäli rajoitustoimenpiteitä käytetään säännöllisesti, lähtökohtana tulisi olla päätöksen jatkuvuuden turvaaminen siten, että vanhan päätöksen umpeuduttua uusi päätös olisi tehty ja mahdollisesti tarvittavat asiantuntijalausunnat olisi hankittu. Tarkastuksella korostettiin myös palvelu- ja hoitosuunnitelman (Etevassa palvelun toteuttamissuunnitelma) säännöllistä päivittämistä kehitysvammalain edellyttämällä tavalla kuuden kuukauden välein rajoitustoimenpiteitä käytettäessä.

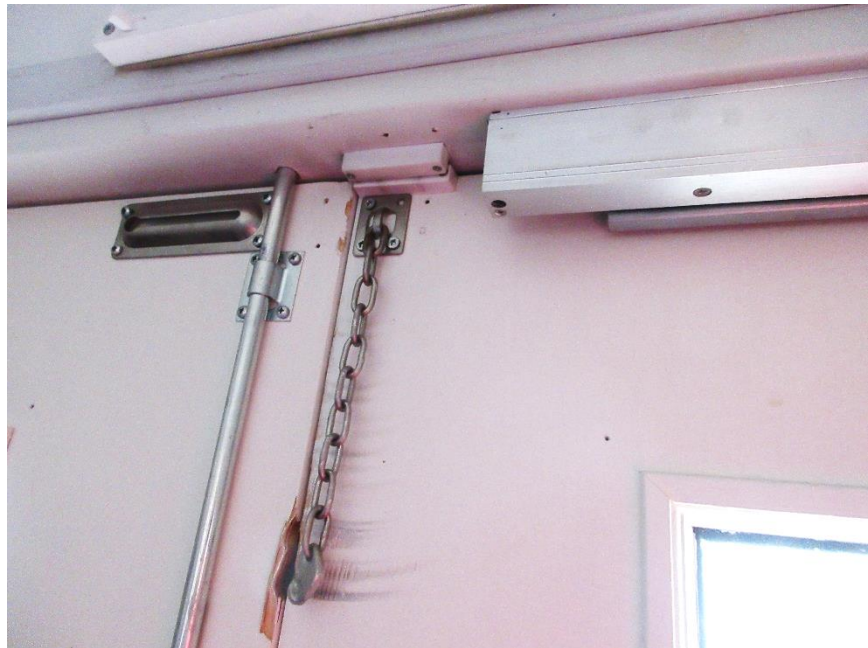
Kahdesta 10.5.2019 tehdystä rajoitustoimenpidepäätöslomakkeesta ei ilmennyt miten ja milloin päätös oli annettu tiedoksi ja kenelle. Vaikka päätöksen tekstiosassa kerrotaan, että päätös annetaan tiedoksi asiakkaalle ja edunvalvojalle, tulisi tosiasiallisen tiedoksiannon toimittaminen kirjata selvästi päätöslomakkeelle.

Tarkastuksen aikana Ohjastien yksiköissä oli yleisissä tiloissa ei-tallentavaa kameravalvontaa. Palvelupäällikkö kertoi, että Etevan uuden suunnitelman mukaan kameravalvonnan määrää on tarkoitus vähentää yleisistä tiloista. Tallentava kameravalvonta jäisi vain Nurmijärven yksiköiden lääkehuoneisiin.

Kuva 1. Valvontamonitori Ohjastien ryhmäkodin toimistossa

Tarkastuksella havaittiin Nurmijärven asumispalvelut 1-3 ryhmäkodin ulko-oven yläreunassa ketjulukko, jolla ovi voitiin lukita sisältäpäin. Tarkastajat pitivät lukkoa vaarallisena erityisesti paloturvallisuuden kannalta. Henkilökunnan mukaan ketjulukko oli vanha jäännös, eikä ole ollut käytössä. Saadun tiedon mukaan ketjulukko on poistettu pian tarkastuksen jälkeen.

Kuva 2. Ketjulukko ryhmäkodin ulko-ovessa

1.4 Rajoitustoimenpidepäätökseen liitettävä muutoksenhakuohjaus

Oikeusasiamies suosittaa, että kehitysvammaisten erityishuolto ja rajoitustoimenpiteitä koskevien päätösten muutoksenhakuohjaukseen lisätään maininta muutoksenhaun maksuttomuudesta tai mahdollisesti perittävistä tuomioistuinmaksuista.

Tarkastuksen yhteydessä havaittiin, että rajoitustoimenpiteiden käyttöä koskevan päätöksen muutoksenhakuohjaukseen ei ollut otettu mainintaa muutoksenhaun maksuttomuudesta. Tuomioistuinlain 5 §:n 1 momentin mukaan maksua ei peritä yksityishenkilön vireille panemissa sosiaalihuoltolaissa (sis. kehitysvammaisten erityishuolto) eikä terveydenhuoltolaissa tarkoitettua palvelua tai etuutta koskevissa asioissa.

Oikeudenkäyntimaksujen ilmoittamisesta hallintoviranomaisten valitusosoituksissa ei ole laissa erikseen säädetty. Oikeusasiamiehen lailisuusvalvonnassa on kuitenkin vakiintuneesti pidetty tärkeänä, että valitusosoituksessa kerrotaan selvästi oikeudenkäyntimaksun perimisestä samoin kuin muutoksenhaun maksuttomuudesta, koska maksuista ilmoittaminen etukäteen edistää perustuslain 21 §:ssä turvattua hyvää hallintoa ja oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin toteutumista. Valitusosoituksissa annettulla ohjauksella toteutetaan hyvän hallinnon perusteisiin kuuluvaa palvelu- ja neuvontavelvollisuutta.

Apulaisoikeusasiamiehen sijainen on antanut 22.7.2019 EOAK/3374/2019 ratkaisun oikeudenkäyntimaksujen ilmoittamisesta valitusosoituksissa työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalalla. Ratkaisu löytyy oikeusasiamiehen verkkosivuilla olevasta ratkaisutietokannasta: www.oikeusasiamies.fi.

1.5. Muita havaintoja

Tarkastetut tilat sekä niiden kalusteet olivat siistit. Asukkailla oli lähtökohtaisesti mahdollisuus kalustaa henkilökohtaisessa käytössä oleva huone haluamallaan tavalla ja pitää huoneissaan omia tavaroita.

Tarkastajien havaintojen mukaan Ohjastien ryhmäkodit ja rivitalo olivat esteettömiä liikkumisen apuvälineitä käyttäville henkilöille. Nurmijärven asumispalvelut 1-3 ryhmäkodit olivat melko esteettömiä, mutta tarkastajat havaitsivat muutamassa kohdassa korkeita kynnyksiä ja jyrkähköjä luiskia, jotka vaikeuttavat esimerkiksi pyörätuolilla liikkumista. Piha-alueet olivat tasamaata. Vain muutama asukas käytti liikkumisen apuvälineitä.

Tarkastajat pitivät kodinomaisen asumisen järjestämisen ja yksityisyyden suojan turvaamisen näkökulmasta puutteena sitä, että Nurmijärven asumispalvelut 1-3:n ryhmäkodeissa kaikkien asukkaiden henkilökohtaisissa huoneissa ei ollut omia wc- ja suihkutiloja. Oman wc- ja suihkutilan tarve korostuu etenkin pitkäaikaisessa asumisessa.

Oikeusasiamies on esittänyt muissa kohteissa tehtyjen tarkastusten yhteydessä (esim. EOAK/1376/2018 ja EOAK/1684/2019) yleisellä tasolla käsityksenään, että tavoitteena on YK:n vammaissopimuksen lähtökohdista ja yksityisyyden suojan kannalta, että jokaisella asumispalveluyksikössä asuvalla vammaisella henkilöllä olisi käytettävissään oma huone saniteettitiloineen.

Etevan Nurmijärven ryhmäkotien vierailujen aikana tarkastajille syntyi kokonaisuudessaan myönteinen kuva asumisolosuhteista ja asukkaiden tilanteesta. Yksiköissä oli rauhallinen ja välitön ilmapiiri.

2 TOIMENPITEET

Oikeusasiamies Petri Jääskeläinen päätti saattaa edellä kohdassa 1 esitetyt havainnot ja kannanotot Eteva kuntayhtymän tietoon.

Oikeusasiamies pyytää Eteva kuntayhtymää ilmoittamaan 31.8.2020 mennessä, mihin toimenpiteisiin se on ryhtynyt edellä kohdassa 1.2.1 ympärivuorokautisen hoidon, huolenpidon ja valvonnan turvaamisesta esitettyjen kannanottojen johdosta.

Oikeusasiamies korosti, että vammaisten henkilöiden perus- ja ihmisoikeuksien tehokas täytäntöönpano laitos- ja asumispalveluissa edellyttää jatkuvaa keskustelua, kehittämistyötä ja valvontaa. Oikeusasiamies edistää, suojelee ja seuraa vammaisten henkilöiden oikeuksien toteutumista toimivaltansa puitteissa. Oikeusasiamies tulee jatkossakin kiinnittämään erityistä huomiota vammaisten henkilöiden oikeuksien toteutumiseen tarkastuksilla, muussa laillisuusvalvonnassaan ja YK:n vammaissopimukseen liittyvän erityistehtävän puitteissa.

Tarkastuspöytäkirja lähetetään edellä todetussa tarkoituksessa tiedoksi Eteva kuntayhtymälle.

Tarkastuspöytäkirja lähetetään palo- ja poistumisturvallisuuskysymysten osalta tiedoksi ja tarvittaessa toimenpiteitä varten Keski-Uudenmaan pelastuslaitokselle.

Tarkastuspöytäkirja lähetetään tiedoksi myös Etelä-Suomen aluehallintovirastolle.

LIITTEET:

Liite 1. Oikeusasiamiehen tehtävistä ja tarkastuksen toimittamisesta

Liite 2. Saadut asiakirjat

Liite 3. Etevan kuntayhtymän oma kuvaus tarkastettavasta kohteesta ja yksiköistä

Liite 1. OIKEUSASIAMIEHEN TEHTÄVISTÄ JA TARKASTUKSEN TOIMITTAMISESTA

Tarkastus tehtiin ennalta ilmoittamatta.

Tarkastuksen aluksi selvitettiin uusien erityistehtävien vaikutuksia lailisuusvalvojan tarkastustoimintaan.

Eduskunnan oikeusasiamies on nimetty YK:n kidutuksen ja muun julman, epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen vastaisen yleissopimuksen valinnaisen pöytäkirjan (OPCAT) tarkoittamaksi kansalliseksi valvontaelimeksi. Tässä tehtävässä oikeusasiamies tekee tarkastuksia paikkoihin, joissa pidetään vapautensa menettäneitä henkilöitä, kuten esimerkiksi erilaisiin laitoksiin, hoitopaikkoihin tai asumisyksiköihin.

Tarkastuksen toimittamiseksi oikeusasiamiehellä ja hänen määräämälään eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian virkamiehellä on oikeus päästä toimipaikan kaikkiin tiloihin ja tietojärjestelmiin sekä oikeus keskustella luottamuksellisesti vapautensa menettäneiden henkilöiden ja toimipaikan henkilökunnan sekä muiden sellaisten henkilöiden kanssa, jotka voivat antaa tarkastuksen kannalta merkityksellisiä tietoja. Kansallisen valvontaelimen tehtäviä hoitaessaan oikeusasiamiehellä ja kanslian virkamiehellä on oikeus salassapitosäännösten estämättä saada viranomaisilta ja toimipaikkojen ylläpitäjiltä tehtävän hoitamiseksi tarpeelliset tiedot. Tarkastukselle kutsutulla asiantuntijalla on samat toimivaltuudet (Eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain 11 b §, 11 c § ja 11 g §).

YK:n vammaissopimuksen (CRPD) ratifioinnin myötä eduskunnan oikeusasiamiehestä on tullut osa yleissopimuksen 33 artiklan 2 kohdan mukaista rakennetta, jonka tehtävänä on edistää, suojella ja seurata vammaisten henkilöiden oikeuksien toteutumista. Tämän vuoksi oikeusasiamies kiinnittää tarkastuksilla erityisesti huomiota muun muassa toimitilojen esteettömyyteen sekä vammaisten henkilöiden itsemääräämisoikeuden toteutumiseen ja osallistumisen mahdollisuuksiin.

Oikeusasiamiehen kanslian erityisenä tarkastusteemana vuosina 2018 ja 2019 oli ”oikeus yksityisyyteen”. Tämän vuoksi tarkastuksilla kiinnitetään erityisesti huomiota siihen, millä tavalla palvelun tuottaja aktiivisesti toiminnassaan ottaa yksityisyyden asettamat vaatimukset huomioon ja tarvittaessa pyrkii annettujen suositusten myötä muuttamaan niitä yksityisyyden toteutumisen paremmin huomioivaksi.

Tarkastusteemana vuonna 2020 on viranomaisten riittävä resursointi perusoikeuksien turvaamiseksi. Tarkastuksilla resurssikysymyksellä on laillisuusvalvonnallisia ulottuvuuksia, jos tilanne johtaa perusoikeuksien toteutumatta jäämiseen. Laillisuusvalvonta ei voi ohittaa resurssikysymystä, mikäli viranomaiselle säädettyjen lakisääteisten velvollisuuksien hoitaminen on vaikeutunut tai käynyt jopa mahdottomaksi resurssipuutteiden (esim. henkilöstöresurssit) vuoksi.

Liite 2. SAADUT ASIAKIRJAT

Tarkastuksen jälkeen Eteva kuntayhtymä toimitti eduskunnan oikeusasiamiehen pyytämät asiakirjat:

- Kuvaus yksiköstä; pohjapiirustus ja valmistumisvuosi
- Asukaslistat, joista ilmenee kotikunta, muuttopäivä ja syntymäaika
- Omavalvontasuunnitelma
- Etevan yleiset IMO-ohjeet
- Palotarkastuspöytäkirjat
- Jos kunta on tehnyt seurantakäyntejä, niistä raportteja
- Rajoitustoimenpideohjeet / viimeiset 5 rajoitustoimenpidepäätöstä
- Autismipuolella jokaisen ihmisen itsemääräämisoikeussuunnitelma
- Päivittäiskirjaukset 3 viikon ajalta
- Toimintasuunnitelmat
- HRM 3kk:n ajalta uhka- ja väkivaltailmoitukset
- HRM 3 kk:n ajalta lääkehoitopoikkeamailmoitukset
- Nykyinen työvuorolista
- Henkilöstömitoitus
- Lääkehoitosuunnitelma 1-3 ja 4 + lääkkeenjako
- Etevan kriisitoimintaohje, toiminta katoamistilanteessa
- Turvasuunnitelmat
- Palotarkastusten päätöspöytäkirjat huhtikuussa 2019 Nurmijärvi 1-3 ja Ohjastien yksiköihin tehdyn palotarkastuksen jatkotoimenpiteistä 4.6.2019
- Etevan palvelutuoteluettelo (2019), josta ilmenee, mitä eri koodit (esim. 225) pitää sisällään
- Erään nimeltä mainitun asukkaan rajoitustoimenpiteiden käyttöä koskevat päätökset vuosilta 2018 ja 2019. (Päätösasiakirjojen lisäksi pyydettiin toimittamaan päätökseen liitettävä muutoksenhakuohjaus)
- Poistumisharjoitussuunnitelmat

Liite 3. ETEVA KUNTAYHTYMÄN OMA KUVAUS TARKASTETUSTA KOHTEESTA

Eteva kuntayhtymän Nurmijärven asumispalvelut 1-3 Nurmijärven asumispalveluihin kuuluu kolme (3) ryhmäkotia, jotka sijaitsevat rauhallisella omakotitaloalueella parin kilometrin päässä kylän keskustasta.

Ryhmäkodit tarjoavat turvallista asumista ympäri vuorokauden aikuisille ja seniori-ikäisille kehitysvammaisille henkilöille.

Kaikissa taloissa on kuusi (6) asukaspaikkaa. Kaikki asukaspaikat ovat vakituisia.

Eläminen ja asuminen on pyritty järjestämään mahdollisimman kodinomaiseksi. Jokaisella asukkaalla on oma huone, jonka sisustamiseen hän on itse saanut vaikuttaa omien kykyjensä mukaan. Muut tilat ovat yhteiset. Joka talosta löytyy myös sauna.

Ryhmäkotien toiminta perustuu Etevan arvoihin, joita ovat positiivinen uskallus, yhteistyön voima, ihmisen kunnioittaminen ja avoimuus.

Öisin koteja valvoo ohjaaja klo 20.45-7.45, joka kuuntelulaitteiden ja kulunvalvontataulun avulla seuraa talojen yöllistä elämää. Ohjaaja kuulee kaiken taloissa tapahtuvan ja on nopeasti paikalla, jos joku tarvitsee apua. Lisäksi työntekijä tekee säännöllisiä kiertoja yöaikaan.

Työvuoro aloitetaan aina aamulla ryhmäkoti Sinisiivestä (kaikkien kolmen ryhmäkodin aamuvuorolaiset), missä aamutyöntekijät saavat raportin yöajan tapahtumista. Illalla työvuoro lopetetaan aina ryhmäkoti Sinisiipeen, missä kerrotaan yövuoroon tulleele iltaraportti.

Työmme on ohjata ja auttaa asukkaitamme heidän kodissaan, heidän näköisen elämän elämisessä. Jokaisella asukkaalla on oma Yksilöllinen elämänsuunnitelma (YKS) ja tukiprofiili, ja näiden mukaisesti asukasta ohjataan ja autetaan. Työssämme näkyy vahvasti kuntouttava työote ja vaikkakin työssä on perushoitoa, silti työssä korostuu ohjauksellisuus. Asiakaskirjausjärjestelmä, jota käytämme, on Lifecare, jonka hoitokertomuksesta löytyy kaikilta asukkailta komponentit, joissa on tarkemmat tiedot asukkaiden yksilölliseen ohjaamiseen, auttamiseen ja tukemiseen.

Ryhmäkodit:

Sateenkaari

- ns. senioritalo
- asukkaista osa tarvitsee hoivaa ja huolenpitoa enemmän, ja osa vain sanallista ohjaamista ja tukea omien asioiden hoitamisessa.
- asukkailla on käytössään apuvälineitä mm. rollaattoreita ja pyörätuoleja. Osalla asukkaista on muistisairaus.
- kaksi (2) asukkaista käy muutamana päivänä viikossa kunnan Woimalan päivätoiminnassa, loput neljä (4) asukasta on jo eläkkeellä työ- ja päivätoiminnasta kokonaan.
- kaksi kertaa viikossa järjestetään etukäteen suunniteltua osallisuutta tukevaa toimintaa asumisessa. Siihen osallistuu kaikista Nurmijärvi 1 - 3:sen ryhmäkodeista asukkaita, sen mukaan miten on sovittu heidän palveluistaan kunnan kanssa.

- sateenkaarella vuorot pääsääntöisesti: aamuvuoro 7-15, väli-
vuoro 8-17 ja iltavuoro 13-21.

Sinisiipi

- Asukkaat tarvitsevat runsaasti hoivaa ja huolenpitoa sekä sanallista ohjausta. Asukkailla on käytössään apuvälineitä mm. rollaattoreita, suihkutuoli ja pyörätuoleja. Osalla asukkaista on muistisairaus.
- Asukkaat käyvät päivätoiminnoissa muutamana päivänä viikossa; osa kunnan Woimalassa, osa Etevan päiväaikaisessa toiminnassa.
- Työvuoroissa työskentelee 1-2 ohjaajaa tarpeen mukaan
- Sinisiiven vuorot pääsääntöisesti: aamuvuoro 7-15.00, iltavuoro 13-21. Tarpeen mukaan väli-
vuoro.

Leinikki

- asukkaat tarvitsevat enemmän sanallista ohjausta, ja vähemmän perushoidollista apua. Leinikki on ns. toiminnallisimpien asukkaidemme ryhmäkoti, ja osa asukkaista osaa hoitaa asioitaan mm. pankkiasioita ja/tai kauppa-asioita.
- asukkaat käyvät kunnan Woimalassa päivätoiminnoissa. työvuorossa työskennellään yksin.
- Leinikin vuorot: aamu 7-15, ilta 13-21.

Ohjastien asumisyksikkö

Ohjastiella on kaksi ryhmäkotia sekä neljän asunnon rivitalo. Noudattamme kuntouttavaa työtettä ja tuemme asukkaita YKS:n (yksilökeskeisen elämän suunnitelma) mukaan. YKS tehdään jokaiselle asukkaalle yhdessä asukkaan kanssa.

Ohjastie on asukkaidemme koti, jossa eletään leppoisasti kodin arkea. Asukkaat osallistuvat kotitöihin mm. pyykinpesuun, siivouksen kukin taitojensa mukaan. Ulkoilemme omalla pihalla mielekkään tekemisen merkeissä tai käymme lenkillä lähimaastossa. Teemme yhteisöllisiä retkiä aina mahdollisuuksien mukaan.

Yksikössämme on käytössä aistihuone, joka on kummankin ryhmäkodin käytössä sopimuksen mukaan. Käytössä on erilaisia virikkeitä mm. tuoksupusseja, vartalomaaleja, palapelejä, painopeitto, palloja yms. Se on sisustettu rauhoittavin vaalein sävyin, jonne saa luotua valaistuksella erilaisia tunnelmia. Käytössä on myös erilaisia cd –levyjä rentoutumiseen.

A –TALO

A-talo on eriasteisesti kehitysvammaisten 6 paikkainen ryhmäkoti, johon kuuluu myös 4 asunnon rivitalo. Asukkailla on omat huoneet, joissa on oma wc ja suihku sekä kahdessa huoneessa on katonosturit. Huoneet on sisustettu asukkaiden omilla tavaroilla heidän toiveet huomioidaan ottaen.

A-talo on kodinomainen ryhmäkoti, jossa asukkaat osallistuvat kotitöihin sekä omien asioiden hoitamiseen omien taitojensa ja valmiuksiansa mukaan. He käyvät vapaa-ajalla harrastuksissa itsenäisesti.

Rivitaloasunnot ovat yksiöitä, joissa on pieni keittiö, wc ja suihku. Rivitalon asukkaat tarvitsevat tukea ja ohjausta päivittäisissä asioissa ja kodin askareissa. He voivat käydä halutessaan A-talon puolella päivällisellä sekä osallistua yhteiseen toimintaan. A-talon ja rivitalon asukkaille on laadittu tukiprofiilit, joista selviää heidän ohjauksen ja avun tarve.

C-TALO

C-talo on viisi paikkainen autismin kirjon ryhmäkoti, jossa osalla asukkaista on haastavaa käyttäytymistä. Asukkailla on omat huoneensa,

joissa on wc ja suihku. Huoneet on sisustettu asukkaiden omilla tavaroilla heidän toiveensa huomioon ottaen. Toinen pääty kiinteistöstä on osastoitu niin, että yhdellä asukkaalla on oma oleskelutilansa.

Asukkaille tehdään kuvalliset päiväohjelmat. Jokainen asukas osallistuu kotitöiden tekemiseen omien taitojensa ja valmiuksiensa mukaisesti ohjatusti. Ensinnäkin kortti on käytössä esim. helpottamaan siirtymätilanteita.

Asukkaille on tehty tukiprofiilit sekä laadittu toimintaohjeet, joihin jokaisen työntekijän on perehdyttävä ja sitouduttava.

